

Inspirationsmateriale til

KÆRE MORFAR

af Didde Jakobsen

'Kære Morfar' er en fortælling om håb og tro, savn og sorg, ja om liv og død, himmel og jord og alt, hvad der ligger midt imellem.

Det følgende materiale er tænkt som inspiration og indeholder ideer og aktiviteter til fri anvendelse i arbejdet med bogen 'Kære Morfar'. Det kan bruges enkeltvis eller i forløb og kan anvendes af både lærere og pædagoger til skoleklasser eller som pårørende til et barn. Der er flere måder at omtale døden på. Mange siger, at man 'går bort' eller 'sover ind', og de der er tilbage 'mister'. Du vælger naturligvis de udtryk, du personligt finder bedst uden dog at skabe usikkerhed hos barnet om, hvad det reelt handler om.

Inspirationsmaterialet indeholder:

Til indskoling - og førskolebørn

- Læsevejledning, med spørgsmål og aktiviteter til før, under og efter læsning.

Til mellemtrin

- undervisningsforløb med udførlige opgaver, spørgsmål og aktiviteter.

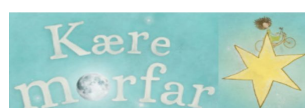
Til udskoling - og unge generelt

- opgaveformuleringer og temaer til samtaler.

Materialets tre forskellige måder at arbejde med bogen på er blot forslag og kan sagtens tilpasses og anvendes på alle alderstrin.

Må materialet bibringe indsigt, nærvær og samvær!

Nete Cleemann, Mette Holm Rosenberg & Pia Oltmann

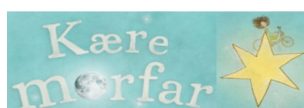

Læsevejledning

Fortællingen "Kære Morfar" giver anledning til mange spørgsmål og omhandler mange temaer, man kan tale om undervejs. Her følger en række aktiviteter, som kan tjene som inspiration, bruges som de er eller plukkes enkeltvis og sammensættes, så det passer til netop jeres ønsker og behov.

Oplever man børn, som ikke er i stand til/klar til at tale om dem selv i forhold til det at miste, eller som ganske enkelt ikke har oplevet det, kan være en ide, at omformulere spørgsmålene. Her følger nogle forslag til hvordan:

- "Hvis du skulle forestille dig hvordan det ville være at..."
- "Hvis en du kender har mistet, hvordan ville de så..."

Indskoling

Før-læsning

- Har du/I mon oplevet at miste nogen/at nogen du kender er død? F.eks. et kæledyr, en bedsteforælder, en bekendt?
- Hvad tror du/I der sker, når nogen dør/går bort?
- Kig sammen på forsiden af bogen. Hvad tror du/I, bogen handler om?
- Lyt nu til bagsideteksten og kig på billedet. Hvad mon pigen laver?

Under-læsning

side 4-5

Spørgsmål til teksten

- Hvor tror du (den afdøde/den du har mistet) er lige nu?
- Har du nogle gange drømt om, at kunne tage på besøg?
- Hvordan ville du komme derhen?

Aktiviteter

- Skriv et brev/lav en tegning til den, du gerne vil besøge.
- Tegn et kort med ruten, du vil bruge.

side 6-9

Spørgsmål til teksten

- Hvad mon du vil møde på vejen hen til den, du gerne vil besøge?
- Hvordan tror du, rejsen ville være? Fortæl!

Spørgsmål til billedet

- Ville du selv tage cyklen, eller hvordan ville du komme derhen?
- Gå på fælles opdagelse i billederne.

side 10-11

Spørgsmål til teksten

- Hvad er det sidste, du husker om den, du har mistet?
- Hvad lagde du mærke til?
- Husker du, hvordan du havde det, da du fik at vide, at personen var død/gået bort?

Spørgsmål til billedet

- Hvad tror du, der sker, når man dør?
- Hvad tror du pigen på billedet tænker og føler?

side 12-13

Spørgsmål til teksten

- Kan du huske, hvordan din mor, far eller andre voksne reagerede, da det skete?
- Var der noget, du syntes var mærkeligt eller måske irriterende?
- Snakkede du med din mor, far eller andre voksne om den, du mistede/der døde?
- Var der noget, du havde lyst til at sige til dem, men valgte ikke at gøre, fordi de var ked af det?
- Følte du ligesom pigen, som om din krop skulle revne? Eller hvordan følte du det?

Spørgsmål til billedet

- Hvorfor tror du, der er et kors mellem moren og faren?
- Hvad tænker du, de voksne hvisker om?
- Hvorfor mon de hvisker?
- Hvad ville du gerne have haft, de havde sagt til dig?

side 14-15

Spørgsmål til teksten

- Snakkede du med nogen/Græd du sammen med nogen og fik et ekstra knus?
- Kunne du mærke, at noget nu var anderledes? Hvordan?

Spørgsmål til billedet

- Hvordan tror du mormoren har det på billedet?
- Hvordan tror du pigen har det på billedet?
- Kender du selv til at være ked af det?
- Hvad og hvem hjælper dig, når du er ked af det?

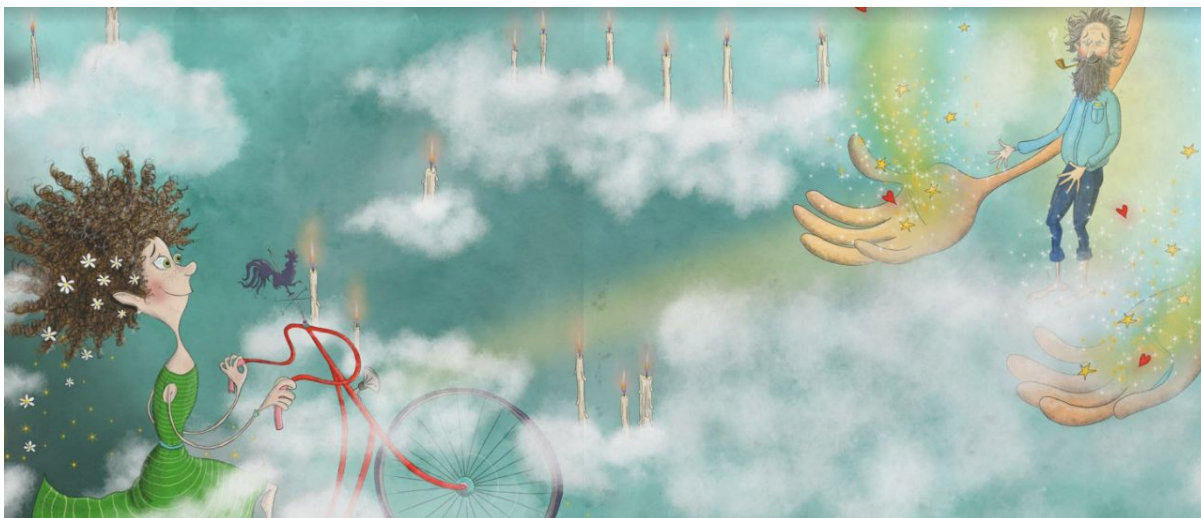
side 16- 17

Spørgsmål til teksten

- Hvordan tror du, den du har mistet, ville tage imod dig?
- Hvordan ville han/hun se ud?
- Hvad ville du sige til ham/hende?
- Hvad tror du, han/hun ville sige til dig?

Spørgsmål til billedet

- Hvad tror du hænderne på billedet skal betyde?
- Hvordan ser der ud, der hvor I mødes?

side 18-19

Spørgsmål til teksten

- Tror du også, at en du har mistet, følger med i dit liv?
- Er der noget, du gerne vil dele med den, du har mistet?
- Hvis den du har mistet har kunnet se, hvad der er sket hos dig, hvad tror du så han/hun har lagt mærke til?

Spørgsmål til billedet

- Hvad på billedet gør dig glad? Hvad overrasker dig?

Aktivitet

- Tegn og skriv nogle af de bedste minder I har haft sammen.

side 20-23

Spørgsmål til teksten

- Hvad tror du, den du har mistet, kan lide at lave nu?
- Hvad lavede I sammen, mens I begge levede?

Spørgsmål til billedet

- Har du selv prøvet at ligge og finde skydyr?
- Forestil dig, at du ligger sammen med den, du har mistet, og kigger på skyer. Hvad ser I?

Aktivitet

- Gå udenfor og kig op på himlen, hvilke skydyr kan I få øje på?
- Tegn de skydyr du har set eller opfind dine egne.

side 24-31

Spørgsmål til teksten

- Tror du, der findes flere guder - eller er der måske kun én gud?
- Hvordan tror du guden - eller guderne bor?
- Hvad laver man, når man er Gud?

Spørgsmål til billederne

- Sæt dig med en kammerat og se nu godt efter på billederne. Hvad finder I sjovt, pudsigt, mærkeligt, anderledes, overraskende, dejligt eller ?

Aktivitet

- Tegn et billede af hvordan du forestiller dig gud/guderne ser ud.

side 32-33

Spørgsmål til teksten

- Hvordan vil din hjemtur mon blive?
- Hvordan har du det indeni nu, hvor du har mødt den, som du har savnet?
- Hvad vil du se og opleve på turen?

Spørgsmål til billederne

- Hvordan synes du billedet passer til teksten?

Aktivitet

- Tegn/skriv om din hjemtur, hvad ser du på din vej?

side 34-37

Spørgsmål til teksten

- Hvordan oplever du, de voksne prøver at trøste dig?
- Hvordan trøster mormor pigen?
- Hvordan kan du mærke, at du savner?
- Kan voksne også savne?
- Hvordan ville du trøste en, der savner og måske er ked af det?
- Hvilke minder husker du bedst om den, du har mistet?
- Hvad vil du gerne selv huskes for?

Spørgsmål til billederne

- Har du mon et billede stående af den, du har mistet?
- Er der noget, der kan være med til at hjælpe på dit savn?

Efter-læsning

Personer

- Forklar forskellen på hovedperson og biperson.
- Find hovedpersoner og bipersoner.
- Udfyld personkort. Tegn pigen i midten og skriv eller tegn, hvad vi får at vide om pigen?
- Lav dit eget personkort.

Rim

- Gå på jagt efter ord, der rimer i teksten. Lad eleverne finde ud af, om der er bogstavrim, enderim og parrim.
- Hvor mange rimord kan de finde i teksten?
- Kan de selv lave flere?
- Hvad vil det sige, at der er enderim/parrim?
- Lad børnene lave fantasi-sætninger, hvor alle ord starter med det samme bogstav. (bogstavrim)
(eks.: Friske flittige faster Frida fiskede 14 fede fjollede firkantede fladfisk fra fjorden forrige fredag formiddag)

Egen oplevelse

- Hvad kunne du specielt godt lide ved historien?
- Hvad brød du dig ikke om ved historien?
- Er der noget du undrer dig over?
- Hvad synes du var sjovt og anderledes i historien?
- Se nu bogen igennem igen og skriv tallene ned på de sider, du bedst kan lide. Fortæl hvorfor.
- Har du lært dig selv noget nyt om det, at nogen dør?
- Hvis **du** skulle trøste en, der har mistet, hvad ville du så sige og gøre?
- Vil du nu 'læse/fortælle' hele billedbogen for en, du kender!

Mellemtrin

Her følger et fagligt forløb til inspiration og anvendelse i arbejdet med fortællingen 'Kære morfar'.

Læringsmål:

Der fokuseres på elevernes differentierede

- læring om tekstbegreber
- oplevelse af det kreative udtryk gennem fx billede, collage, skulptur, dans osv.
- deltagelse i forskellige samarbejdskonstellationer
- selvforståelse og kommunikation om livets store følelser
- evaluering som refleksionsbrev eller logbog

Inspiration til overvejelser inden forløbet til læreren/pædagogen:

Gruppesammensætning:

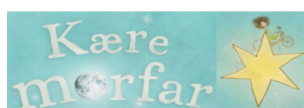
- Lav 5-6-mandsgrupper
- Ved opdeling i par, overvej en sammensætning, som du ved kan fungere rimelig selvstændigt.
- Bestem på forhånd, hvilke to grupper, der skal samarbejde i 4-mands grupper
- Aftal og bestem på forhånd, hvilken elev/hvilke elever hver enkelt skal læse højt for. Giv nok øvetid, så også usikre læsere er klar og glæder sig. Usikre læsere kan evt. læse op som par/dele siderne imellem sig, hvilket begrænser opgaven.

Lokale/plads og organisering af arbejdet:

- Plads til plenum – meget gerne bare gulvplads
- Plads til pararbejde
- Plads til gruppearbejde

Før-læsning

- Læs 1.-4. vers højt for eleverne. Eleverne skriver/tegner derefter hver for sig, hvad de tror historien vil komme til at handle om, og hvordan den ender.
- Eleverne går sammen i grupper af 5-6 og udvælger samt gemmer den version, de enes om bliver nærmest 'den rigtige'. Opgaven gemmes indtil slutningen af forløbet.

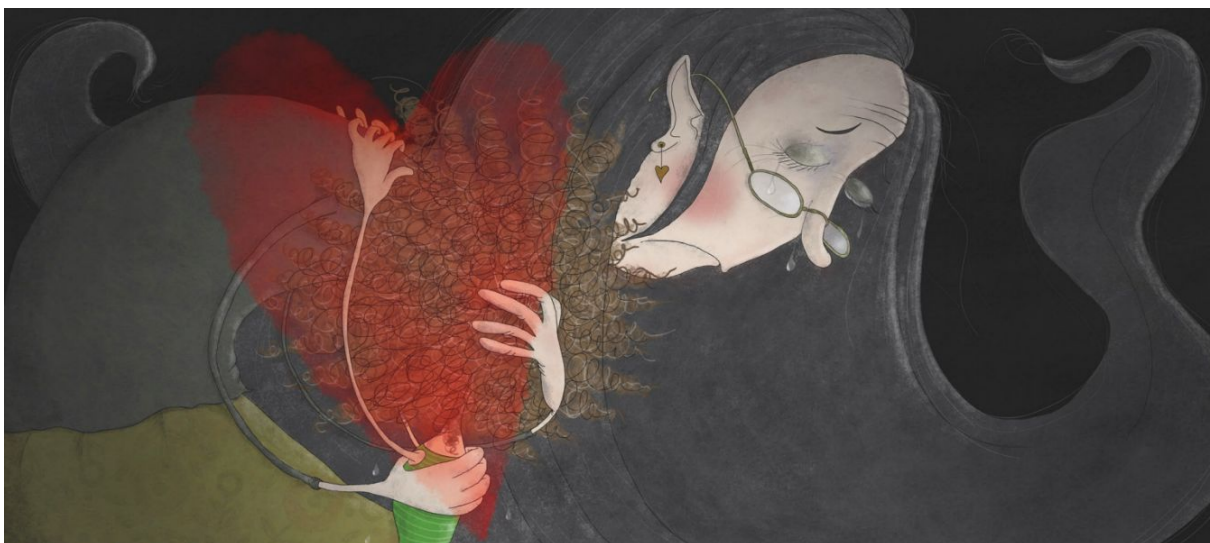
Under-læsning

Pararbejde - sammenhæng mellem tekst og billeder

- Eleverne går sammen i læse-par. Den ene læser **billederne** i bogen, mens den anden læser **teksten, strofe for strofe** (se bilag 1 med tekst alene)
- Eleverne fortæller skiftevis hinanden (billed-læseren først), hvad de oplever bogen handler om (tildæk evt. teksten).
- Sammen i par læser eleverne bogen forfra og oplever nu samspil mellem billede og tekst.
- Eleverne svarer på følgende spørgsmål:
Hvordan oplever I billede og tekst støtter/supplerer hinanden?
F.eks. ansigtsudtryk, billed-detajler, farver, stemninger osv.

Pararbejde - med følelser/temaer i billeder og tekst

- I par laver eleverne stikord til følgende spørgsmål til en eller flere sider:
Hvad får jer til at undre jer/ hvad overrasker?
Hvad får jer til at smile/grine?
Hvad gør jer triste og usikre?
Hvori er I enige/uenige med bogen?
Hvad får jer til at
Hvad forstår I ikke?
- Derefter får de til opgave at finde ord og billeder, husk sidetal, der udtrykker nogle af følgende følelser/temaer:
Glæde, sorg, savn, håb, overraskelse, humor, tryghed, venskab, tro, kærlighed, taknemmelighed.

Arbejde med genre, rim og rytme

- Kommenter/ noter genre, sprog og ordvalg.
- Find rim (bogstavrim, krydsrim eller enderim)
- Hvordan er rytmen i versene? (trykstærk/tryksvag)
- Er rytmen mon så fast, at man kan lave en melodi til versene? Prøv.
- Lov dit eget rim med samme form og rytme.

Arbejde med ordforråd

Bilag med kopiark med ord sidst i dokumentet.

Liste-diktat

- Ordbilledkort kopieres
- Placer kortene rundt i klasselokalet.
- Forklar eleverne at man lister lydløst hen og vender et kort, læser det, til man husker det, lægger det tilbage og lister hen på egen plads og skriver det ned.
- Har man glemt hvordan ordet staves, må man gerne liste tilbage og tjekke.
- Når ordet er nedskrevet, lister man hen og vender et nyt kort.

Yderligere inspiration til arbejde med ordkort:

- Ordet nedskrives med en tegning eller en forklaring
- Ordet indgår i en hel meningsfuld sætning
- Ordet indgår i en løbende fantasifuld fortælling

Efter-læsning

- Er der en morale, en "endelig" forståelse? Hvad er meningen med bogen?
- Giv bogens budskab/tema videre i en anden udtryksform: Lav nu fx et rap, en sang, et rollespil, en dans, et nyt digt, en tegneserie, en TV-nyhed, en artikel, en tegneserie, et maleri, en collage, en skulptur. Giv dit værk en titel og skriv en kort fortælling/forklaring til dit 'publikum'.
- Bogen er en billed-fortælling. Hvordan oplever I denne ligestilling af tekst og billede? Er det en styrke eller en svaghed? Diskuter og begrund/giv eksempler.
- Hvilken historie/hvilket forventnings-papir kom nærmest/havde mest til fælles med handlingen? (opgave fra før-læsning)

Arbejde med forfatter og illustrator

- lav en beskrivelse af forfatteren (find tekst skrevet af forfatterens mor).
- Find på nettet/biblioteket information og andre illustrationer lavet af tegneren. Hvad er karakteristisk, genkendeligt i hendes 'streg', farvevalg mm.

Evaluering af forløbet

- Skriv et refleksionsbrev, hvor du vurderer/giver din mening til kende om følgende punkter i arbejdet med Kære Morfar:
 - Hvad synes jeg om materialet, Kære Morfar?
 - Hvad synes jeg om arbejdsform og organisering?
 - Hvad har jeg lært rent fagligt?
 - Hvad har jeg lært om mig selv? (holdninger, syn på liv og død, på sorg og glæde, på mine værdier og selvforståelse)
 - Hvordan vil jeg nu bedre kunne hjælpe en anden person, der har problemer?
 - Hvad har jeg lært om den måde, jeg lærer på? I hvilke aktiviteter ydede, forstod og oplevede jeg mest? – begrund.
 - Hvad vil jeg huske/arbejde med fremover?
 - Andet
- Inspiration til videre arbejde med refleksionsbrevet
 - Oplæses/vises og kommenteres i elevpar/sparring
 - Læses og kommenteres af lærer/pæd og forældre.
 - Præsenteres helst af eleven selv ved en skole-hjem-samtale.

Udskoling

Her følger inspiration til opgaver og samtaletemaer.

Min rejse

Fortælleren i bogen "Kære morfar" rejser op i himlen og besøger sin morfar.

Skriv med udgangspunkt i fortællingen "Kære Morfar" om din egen rejse til en du har mistet - Hvordan rejser du derop, hvad møder du på din vej, og hvordan bliver du taget imod? Du må gerne lave illustrationer til din fortælling.

Mor og far de hvisker - S. 12-13

"Mor og far de hvisker, stopper op når jeg er nær" - skriv en dialog mellem mor og far, hvor du forestiller dig, hvad de taler om.

Læs dialogen højt/lav dialogen som et rollespil med en medspiller foran klassen.

Tal efterfølgende om, **hvorfor** de hvisker?

En finger med i spillet - s. 19

"Og tænk, jeg har endda kunnet følge med hos dig, set alt hvad der er sket, siden jeg tog på vej."

Har du nogensinde haft oplevelsen af, at den du har mistet alligevel er til stede? Måske haft en finger med i spillet i dit liv? Pustet dig i nakken, rådgivet eller hjulpet dig i en svær situation? Skriv/fortæl om den oplevelse.

Det hemmelige sted - S. 21

Morfar viser pigen sit hemmelige flyvefiskested, hvor de sammen fanger en masse fisk. Forestil dig, at du besøger den, du har mistet, og han/hun vil vise dig sit hemmelige sted. Hvilket sted viser han/hun dig? Lav et billede, der forestiller det hemmelige sted og en kommentar til.

Ansigtstudtryk

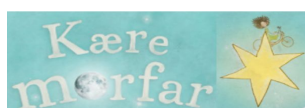
Illustrator Anja Gram har med stor dygtighed tegnet pigen med forskellige ansigtstudtryk gennem bogen. Hvilke stemninger viser de forskellige billeder? Sæt sidetal på dine observationer.

Hvilke virkemidler er der brugt for at fremhæve de ønskede stemninger/følelser?

Tegn selv 10 forskellige ansigter/'smileys' og bed en kammerat skrive stemning/følelse på. Sammenlign og diskuter.

Historien bag historien

- er, at bogen er skrevet af en ung kvindelig forfatter, Diddé Jakobsen, som undervejs, mens hun skriver bogen, bliver alvorligt syg af kræft. Kort efter Diddé har færdigskrevet teksten, dør hun, kun 26 år gammel, af sin sygdom. Gør dig nogle tanker om, hvordan Diddés situation må have påvirket hendes skrivning af bogen.

Mormor

Hovedpersonen finder trøst hos sin mormor. Hun græder sammen med hende og sidder svøbt i hendes favn og mindes morfar.

Mormor hjælper hende med savnet. Hvem taler du med, når du er ked af det, savner eller sørger?

Hvordan trøster og hjælper man bedst personer (børn eller voksne), der har mistet en, de holder af?

Ekstra

Selv i en lille velfærdsstat som Danmark er der mange mennesker, der er ensomme og mangler et netværk i svære situationer. Find frem til nogle allerede eksisterende tiltag, og kan du/I se løsninger, der vil bidrage til at afhjælpe dette problem?

Bilag:

Til mellemtrinnet, oplæsningsark

Kære morfar

Kære Morfar, har du planer, tirsdag kl. 10?
for det sku' blive tørvej
så jeg tænkte at kig' forbi.
Jeg har lappet cyklen og tegnet på et kort,
til højre lige for mælkevejen ligger himlens port.

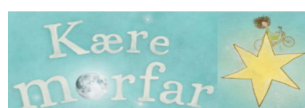
Når min cykel letter
vil jeg styre efter solen,
imens jeg sætter fart
så jeg får stjernestøv i kjolen.
Mågerne og ternerne, de følger mig på vej
og himmelvægge brydes på turen op til dig.

På vejen ser jeg nye
asteroider og planeter
og himlens stjerner
virker for mig som magneter.
Jeg drejer udenom universets store sorte huller,
imens mit ur forvandler sig og kun består af nuller.

Imens jeg cykler tænker jeg
"Hvordan ser du nu ud?"
I sengen husker jeg du lå
med bleg og udpint hud.
Vinteren frøs og de mørke fugle kom,
de tog dig med så hurtigt, din seng blev nu helt tom.

Mor og far de hvisker,
stopper op når jeg er nær,
for livets død den ska' man
være voksen for at lær'.
De tænker bare ikke på, at børn jo også kan savne,
kroppen fyldes op, så man tror at den skal revne.

Mormors pandefuger
synker ind til dybe dale,
huset er så tomt, der er
kun lyd fra nattergale.
Ved mormor græder jeg og vi er sammen i en sorg,
for ellers blir' humøret gråt som muren på en borg.

Idet jeg når til himlen
venter du så dér ved porten,
med piben sat mod læben
og tobakken gemt i skjorten.
Vi krammer og jeg spørg´ "om du nu har haft det godt",
siden du i februar, så pludseligt gik bort.

"Her er der evig solopgang
og nedgang- ja minsandten!
Jeg kan se det hele
på tværs af Atlanten.
Og tænk jeg, har endda kunnet følge med hos dig,
set alt hvad der er sket, siden jeg tog på vej."

Du viser mig dit hemmelige
flyvefiskested,
hvor der er mange stimer
man kan fange helt i fred.
Vi haler flere op, og de får én på sinkadusen,
og fiskeskæl blir´ tørret af lige midt på blusen.

Vi smider os i skyerne
jeg ligger i din arm,
imens vi finder skydyr
som fra din vindueskarm.
Jeg spør´, "Må jeg hilse på Gud, nu hvor jeg er forbi?"
Du sir´ "Det kan du tro, og der er mange fler´ end ti!"

Og tænk engang, der sidder de
ja, sammen på geled
og sørger for at alt
i vores verden ånder fred.
Alle verdens guder sidder hver på deres trone,
og har på hovederne en formidabel gudekrone.

"Velkommen her i himlen!"
sir´ de højt i kor og smiler,
og vi blir´ budt på saft
mens mine trætte ben, de hviler.
"Tag nu bare for dig, lad som om du er hjemme,
så kan du, når du er her, lære guderne at kende."

Guderne de spiller nemlig
sammen i orkester,
de spiller både jazz
og til guddommelige fester.
En gud han spiller for med lyden af sin gamle tuba,
imens de andre følger op og råber "Halleluja!"

Hver onsdag har de kaffeklub
hvor man må ryge cigar,
her kan man bøvse højt
uden nogen dikkedar'.
Her spiller de så Ludo og Billedlotteri
og det er ganske lovligt at snyde med lidt magi.

Idet jeg cykler hjem,
er det på farverige buer,
og jeg blir' vist på vej
af mange mælkehvide duer.
Og tænk, dér i det fjerne kan jeg skimte jeres have,
glæden fylder mig og giver tryghed i min mave.

Mormor sidder der
i sin gamle gyngestol,
imens hun kigger længe
på dit smil på sin reol.
Hun siger I en dag skal ses, hvor livets træ det gror,
hun ved at det er der, hvor jeres kærlighed den bor.

Mormor siger at der er tider
hvor skyerne er grå,
så skal man tænke på
at bagved lyser himlen blå.
Livet er noget særligt og går både op og ned,
Og dem der ikke er særlig søde mangler kærlighed.

Svøbt i mormors yndlingstæppe
sidder jeg i hendes favn,
mens minderne, de melder sig,
og hjælper på mit savn.
Se, da stiger solen langsomt op fra havets skød,
og lar' min krop bli' varmet - af solens strålers glød.

Ordkort til liste-diktat/arbejde med ordforråd

mælkevejen	himlens port	stjernestøv	terneerne
himmel- vægge	asteroider	magneter	universets sorte huller
udpint hud	de mørke fugle	livets død	pandefuger
nattergale	ja minsandten	Atlanten	flyvefiske- sted
sinkadusen	skydyr	på geled	formidabel
gudekrone	guddommelig	tuba	halleluja
kaffeklub	dikkedar	magi	farverige buer
mælkehvide	tryghed	livets træ	kærlighed
yndlings- tæppe	favn	minder	havets skød